

ACTA MVSEI APVLENSIS

APULUM LII

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

Fondator

ION BERCIU

Editor

GABRIEL T. RUSTOIU

Colegiul editorial

RADU ARDEVAN - Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca

NIKOLAUS BOROFFKA - Deutsches Archäologisches Institut, Berlin

DANIEL DUMITRAN - Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

NICOLAE GUDEA - Cluj-Napoca

VALER MOGA - Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia

CHRISTOPHER F. E. PARE - Universitatea „Johannes Gutenberg”, Mainz

ZENO KARL PINTER - Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

MARIUS PORUMB - Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca

VOLKER WOLLMANN - Obrigheim

Colegiul de redacție

HORIA CIUGUDEAN - director

RADU OTA - secretar de redacție

GEORGE BOUNEGRU - membru

CONSTANTIN INEL - membru

GENU POP - webmaster

Adresa de corespondență:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII

510010 ALBA IULIA

Str. Mihai Viteazul, 12-14

Tel. 0258/813300

revista.apulum@yahoo.com

www.mnuai.ro; www.muzeuluniriialba.ro; www.anuarulapulum.ro

Correspondence address:

MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII

RO – 510010 ALBA IULIA

Mihai Viteazul St., 12-14

Tel. (+40) (258) 813300

© 2015 MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII, ALBA IULIA

ISSN – 1013-428X

ISSN – 2247 – 8701

ISSN-L – 2247 – 8701

ACTA MVSEI APVLENSIS

APVLVM

LII

series *ARCHAEOLOGICA ET ANTHROPOLOGICA*

ALBA IULIA

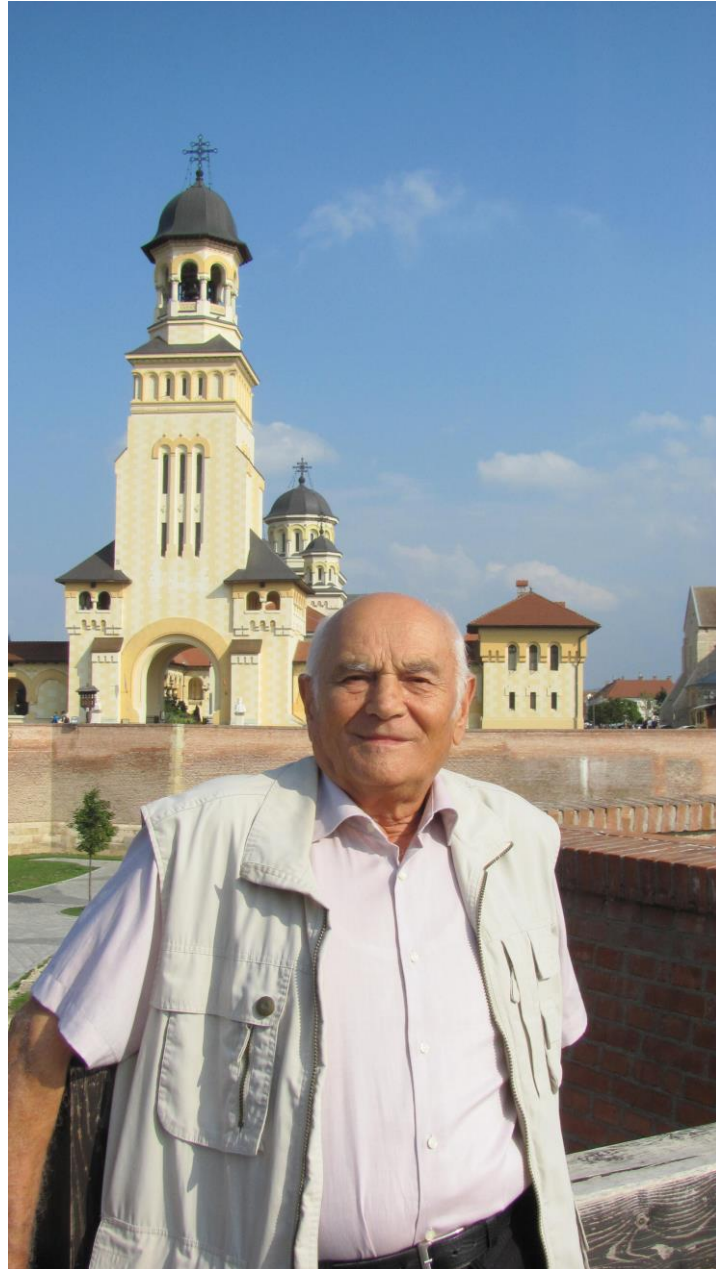

MMXV

Tehnoredactare: RADU OTA

Traducerea și verificarea textelor în limba engleză: ADINA GOȘA, BRÎNDUȘA
CIUGUDEAN

Textele nepublicate nu se restituie.

Gheorghe Anghel

S U M A R

CONTENTS – SOMMAIRE – INHALT

RADU OTA, Gheorghe Anghel, maestru al muzeografiei românești...XI

STUDII – STUDIES

ANAMARIA TUDORIE, Date privind morfologia ceramicii Starčevo-Criș de la Cristian I (județul Sibiu).....	1
<i>Data regarding the morphology of Starčevo-Criș pottery from Cristian I (Sibiu county).....</i>	
ELENA-CRISTINA NIȚU, FLORENTINA MARȚIȘ, SABIN ADRIAN LUCA, Considerații tehnologic și funcționale asupra materialului litic cioplit din așezarea Cristian I (Neolitic timpuriu – Starčevo-Criș I).....	11
<i>Techno-typological and functional considerations of chipped stone materials from Cristian I settlement (early neolithic - Starčevo - Criș I).....</i>	
SABIN ADRIAN LUCA, FLORENTINA MARȚIȘ, Semne și simboluri preistorice în Transilvania (1). „Tăblița secretă”. Așezarea neolitică și eneolitică de la Tărtăria-Gura luncii (jud. Alba).....	35
<i>Prehistoric Signs and Symbols in Transylvania (1). "The secret tablet". Neolithic and Eneolithic settlements from Tărtăria- "Gura luncii" (Alba county).....</i>	
MARIUS-MIHAI CIUTĂ, Noi precizări cu privire la succesiunea depunerilor neolitice de la Limba-Oarda de Jos (jud. Alba).....	47
<i>New considerations about the Neolithic deposits in the archaeological site at Limba - Oarda de Jos (Alba county).....</i>	
GHEORGHE LAZAROVICI, CORNELIA-MAGDA LAZAROVICI, SORIN COLESNIUC, SOTE ANGELESKI, Muntele Teasc. Despre sanctuare în natură (II).....	85
<i>The Teasc mountain. About sanctuaries in the nature (II).....</i>	

CORNELIU BELDIMAN, DAN-LUCIAN BUZEA, DIANA-MARIA SZTANCS, BJÖRN BRIEWIG, Microscopy of prehistoric symbolic artefacts. <i>Wietenberg</i> decorated antler plate discovered at Șoimeni, Harghita county (II).	113
GABRIEL BĂLAN, RALUCA BURLACU-TIMOFTE, RADU OTA, TEODOR MUNTEAN, MARIUS RĂZA, OVIDIU OARGA, DAN ANGHEL, Raport preliminar cu privire la săpăturile arheologice preventive întreprinse la Gâmbaș – sit 2.....	133
<i>Preliminary report regarding rescue archaeological excavations at Gâmbaș – site 2.....</i>	
DAN ANGHEL, MONICA URSU, Contribuția investigațiilor multidisciplinare în vederea restaurării unor piese de armament și harnașament din perioada Regatului dac..	181
<i>Contribution of interdisciplinary investigations to restoration of some pieces of arms and harness from the period of Dacian kingdom .....</i>	
CSABA SZABÓ, Romans in the garden. Notes on some recently attested stone monuments from Alba Iulia.....	217
<i>Romani în grădini. Note despre câteva monumente de piatră recent identificate la Alba Iulia.....</i>	
RADU OTA, CSABA SZABÓ, Cultul lui Cybele - Magna Mater în Dacia romană.....	227
<i>The cult of Cybele – Magna Mater in Roman Dacia .....</i>	
RADU CIOBANU, O nouă statueta descoperită la Apulum cu reprezentarea unui zeu fluvial – elemente de mitologie comparată, probleme de iconografie și stil.....	245
<i>Une nouvelle statuette récemment découverte à Apulum avec la représentation d'un dieu fleuve - éléments de mythologie comparée, questions d'iconographie et de style.....</i>	
ANDREEA ALMĂJANU, RADU OTA, Cultul lui Apollo la Apulum	259
<i>The cult of Apollo at Apulum.....</i>	
SORIN ȘERBAN, Metode și tehnici diferite de restaurare a două vase de tip <i>terra sigillata</i> descoperite în <i>principia</i> castrului legiunii a XIII-a Gemina de la Apulum.....	279
<i>Different restoration methods and techniques of two terra sigillata vessels discovered in principia of the roman fort of XIII Gemina legion from Apulum.....</i>	
CĂLIN COSMA, Observații privind prezența războinicilor avari în Podișul Transilvaniei în perioada secolelor VII-VIII.....	293
<i>Notes on the presence of avar warriors in the Transylvanian plateau during the 7th-8th centuries.....</i>	

AUREL DRAGOTĂ, GABRIEL TIBERIU RUSTOIU, MATEI DRÎMBĂREAN, VALENTIN DELEANU, The early medieval necropolis from Alba Iulia - <i>Izvorul împăratului</i> . Archaeological researches in 2014.....	321
FLORIN CIULAVU, Cercetările arheologice efectuate la monetăria de la Alba Iulia – prezentare generală.....	351
<i>Archaeological excavations at the Alba Iulia mint – general presentation.....</i>	

RECENZII ȘI NOTE DE LECTURĂ

REVIEWS AND READER'S NOTES

HORIA CIUGUDEAN, Alin Frânculeasa, <i>Cimitirul din epoca bronzului de la Câmpina (jud. Prahova)</i> , Muzeul județean de istorie și arheologie Prahova, Seria Arheologie VII, Editura Cetatea de Scaun 2014, 353 p (incl. 113 planșe).....	377
RADU CIOBANU, Cult and Votive Monuments in the Roman Provinces (Proceedings of the 13th International Colloquium on Roman Provincial Art – <i>Corpus Signorum Imperii Romani</i>) – ed. Cristina-Georgeta Alexandrescu, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2015, 384 pag.....	381
Lista autorilor.....	389

Gheorghe Anghel, maestru al muzeografiei românești

În cei peste 125 ani de existență a Muzeului din Alba Iulia s-au afirmat numeroase personalități ale istoriografiei, arheologiei, muzeografiei și științei restaurării din România, care și-au adus un însemnat aport la dezvoltarea acestor domenii. Printre acestea vom aminti câteva nume de referință care au intrat în istoria prestigioasei instituții de cultură: Adalbert Cserni – fondatorul muzeului, Ion Berciu – cel care a reorganizat muzeul începând cu finalul perioadei interbelice, Alexandru Popa, Nicolae Josan, Vasile Moga, Radu Ciobanu, Viorica Suciș și Horia Ciugudean.

Volumul de față este dedicat domnului Gheorghe Anghel cu ocazia împlinirii frumoasei vârste de 80 de ani. Un remarcabil portret al Domniei sale a fost realizat de distinsa sa colegă, doamna Viorica Suciș, cu ocazia împlinirii vârstei de 70 ani, în numărul XLII al anuarului nostru.

Gheorghe Anghel s-a născut în satul Șard, comuna Ighiu, județul Alba, la 7 aprilie 1935. Fiu al Mariei și al lui Petru Anghel, a cunoscut îndeaproape realitățile satului românesc. Părinții sărbătoritului nostru s-au ocupat îndeaproape de educația fiului lor, încurajându-l să urmeze cursurile Școlii elementare din Șard, apoi a Școlii Pedagogice din Deva. Studiile sale au fost încununate de absolvirea în anul 1958 a Facultății de Istorie-Filozofie, secția Istorie a Universității ”Victor Babeș” din Cluj-Napoca. Aici a avut șansa de a audia cursurile unor mari personalități ale istoriografiei naționale și europene, profesori de prestigiu precum acad. Constantin Daicoviciu, Mihail Macrea, Nicolae Lascu, acad. Virgil Vătășianu, acad. Ștefan Pascu și mulți alții.

Tânărul cercetător al Evului Mediu românesc a fost sfătuit de profesorii săi să elaboreze o teză de doctorat cu o tematică dificilă, prin care se dorea deschiderea de noi drumuri în cercetarea istoriei medievale românești. Eforturile sale au fost încununate prin susținerea tezei în anul 1978, intitulată *Fortificații medievale din sud-vestul Transilvaniei*, al cărei conducător științific a fost acad. Ștefan Pascu. În general o teză bună de doctorat trebuie să fie publicată! Cu ajutorul editurii Dacia, în anul 1986, a văzut lumina tiparului una din cele mai valoroase monografii ale Evului Mediu românesc, ”Fortificații medievale de piatră din secolele XIII-XVI”. Prin această lucrare Gheorghe Anghel și-a câștigat renumele de *fondator al castelologiei românești*.

Cercetările Domniei sale au atras atenția specialiștilor de peste hotare, care l-au invitat la opt congrese internaționale, printre care amintim cele de la Durham, Teheran, Basel și Roma. Recunoașterea profesională din partea lumii științifice s-a concretizat și prin acceptarea sa ca membru al unor prestigioase organizații științifice internaționale: Societatea Amicii Ceramicii Romane

(Elveția), Societatea de Numismatică (Belgia) și Societatea de Studii Mithraice (India).

Lista publicațiilor științifice semnate de Gheorghe Anghel a fost întocmită de doamna Viorica Suci în materialul amintit anterior. Vom aminti selectiv câteva cărți și studii care au adus un însemnat aport la dezvoltarea cercetării Evului Mediu și epocii moderne: Gh. Anghel, *Cetăți medievale din Transilvania*, Ed. Meridiane, București, 1971; Gh. Anghel, *Fortificații medievale din piatră din sec. XIII-XVI*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1986; Gh. Anghel, *De la Mitropolia Ortodoxă a Transilvaniei la Episcopia de Alba Iulia*, Alba Iulia, 1993; Gh. Anghel, "Trei tezaure monetare din secolul al XVII-lea, descoperite la Alba Iulia", *Apulum*, V, 1964, p. 375-406; Gh. Anghel, "Săpăturile arheologice de la cetatea feudală de la Piatra Craivii", *Apulum*, V, 1964, p. 309-322; Gh. Anghel, "Date noi în legătură cu apeductele medievale de la Alba Iulia", *Sargetia*, V, 1968, p. 155-163; Gh. Anghel, "Mesures de capacité medievales employées en Transylvanie au Musée d'Histoire d'Alba Iulia", *Noesis*, II, 1974, p. 163-167; Gh. Anghel, "Castelul de la Hunedoara", *Sargetia*, XI, 1974-1975, p. 363-376; Gh. Anghel, "Les forteresses moldaves de l'époque de l'époque d'Etienne le Grand", *Château-Gaillard*, Caen, VII, 1975, p. 21-34; Gh. Anghel, "Despre apariția primelor donjoane de piatră din Transilvania", *Apulum*, XVIII, 1980, p. 195-220; Gh. Anghel, "Considerații generale privind tipologia cetăților medievale din România", *Apulum*, XIX, 1981, p. 151-163; Gh. Anghel, "Considérations sur l'architecture des fortifications romain du XIII au XVI siècles", *Château-Gaillard*, Caen, IX-X, p. 273-292; Gh. Anghel, H. Ciugudean, "Cimitirul feudal timpuriu de la Blandiana (jud. Alba)", *Apulum*, XXIV, 1987, p. 170-196; Gh. Anghel, "Despre evoluția teritorială a orașului antic, medieval și modern Alba Iulia", *Apulum*, XXXI, 1994, p. 283-302; Gh. Anghel, "Necropola birituală, prefeudală de la Ghirbom", *Apulum*, XXXIV, 1997, p. 255-271; Gh. Anghel, "Vauban și fortificațiile bastionare din Transilvania și Banat (sec. XVII-XVIII)", *Sargetia*, XXVII/1, 1998, p. 581-631; Gh. Anghel, V. Suci, "Mărturii ale plutăritului în Transilvania din antichitate, evul mediu și perioada modernă. Rolul orașului Alba Iulia în istoria plutăritului", *Apulum*, XLI, 2004, p. 367-386; Gh. Anghel, "Construcții de apărare executate de Giovanni Morando Visconti în cetatea medieval de la Alba Iulia la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui de al XVIII-lea", *Apulum*, L, 2013, p. 167-181.

Prin cercetările arheologice efectuate sub conducerea științifică a Domniei sale au fost aduse noi și valoroase informații privind epoca migrațiilor, evul mediu timpuriu și dezvoltat, perioada premodernă și cea modernă din istoria Transilvaniei. Amintim săpăturile arheologice de la Piatra Craivii, Tăuți, Cetatea de Baltă, Sânmiclăuș, Blandiana, Berghin, Ghirbom, Alba Iulia – Stația de Salvare, Alba Iulia – ravelinul Sf. Francisc de Paola și multe altele.

Gheorghe Anghel a fost un manager de mare valoare, conducând Muzeul din Alba Iulia 23 de ani, între 1971 și 1994, fiind cel mai longeviv din istoria instituției noastre. Meritele Domniei sale sunt indiscutabile, și au fost amintite în portretul redactat de Viorica Suciuc acum un deceniu. Vom reaminti că sub conducerea sa patrimoniul mobil al Muzeului s-a îmbogățit cu numeroase bunuri cu valoare arheologică (aici incluzând și pe cele numismatice), bibliofilă, etnografică, documente de arhivă etc. În perioada mandatului său patrimoniul Muzeului din Alba Iulia s-a îmbogățit cu peste 300.000 de asemenea bunuri. A fost inițiatorul organizării sesiunii științifice anuale a Muzeului încă din primul an în care a preluat funcția de director. A reorganizat de numeroase ori expoziția de bază, iar sub conducerea sa a fost restaurată clădirea Sălii Unirii în anul 1993. De asemenea a pus umărul la înființarea câtorva instituții muzeale: Muzeul Pavilionar al Mineritului din Roșia Montană, Muzeul "Avram Iancu" din Câmpeni și Muzeul din Blaj.

Domnul Gheorghe Anghel nu și-a uitat originile, și ca veritabil fiu al satului a contribuit substanțial la editarea monografiei localității în care s-a născut și copilărit. Astfel a văzut lumina tiparului lucrarea semnată alături de Gh. Măhăra și M. Munteanu, *Șard – un sat din "Țara Vinului"*, Ed. Altip, Alba Iulia, 2006.

A susținut în continuare apariția a 25 noi numere ale anuarului *Apulum*, în ale cărui pagini au continuat să publice nume grele ale istoriografiei românești și mondiale.

Domnul Gheorghe Anghel continuă să fie o persoană activă care participă la viața științifică a Muzeului din Alba Iulia, oferind sfaturi utile și pertinente colegilor mai tineri. Vor rămâne în amintirile mele fructuoasele discuții științifice despre diversele aspecte ale vieții romane de la Apulum, dar mai ales cele cu privire la problema "anului 1000" de la Alba Iulia, grupurile Mediaș și Blandiana A, existența unui voievodat la Bălgrad, problema episcopului Hyerotheos șamd. Domnul Gheorghe Anghel, prin personalitatea sa excepțională, se constituie drept o adevărată enciclopedie. N-am să uit discuțiile pe diverse tematici avute în biroul meu sau la bibliotecă, dar și în plimbările noastre din Cetatea Alba Carolina. Țin minte cum mi-a povestit în detaliu procesul de fabricare a vinului spumant, apoi soiurile de struguri care se cultivă în zona sa natală. Domnia sa are un umor debordant, fiind expert în a spune bancuri. Este un om care știe să-și trăiască viața, bucurându-se de tot ceea ce-i oferă mai frumos aceasta.

Cu prilejul lansării acestui număr al anuarului *Apulum* îi urăm sărbătoritului nostru viață lungă, multă sănătate și un sincer La mulți ani!

Radu OTA, Alba Iulia

ROMANS IN THE GARDEN. NOTES ON SOME RECENTLY ATTESTED STONE MONUMENTS FROM ALBA IULIA

Csaba SZABÓ
University of Pécs
Erfurt Universität

Key words: Dacia, Apulum, private context, archaeological heritage, urban archaeology.
Cuvinte cheie: Dacia, Apulum, context privat, patrimoniu arheologic, arheologie urbană.

Looting the archaeological heritage is an omnipresent phenomenon in the world. Even today, when numerous laws, chartas and international treaties trying to protect the rich heritage of the past, the reality of the everyday people shows a totally different attitude towards the “stones” which surround their habitat.

Living on and with Roman history and its stone materiality is present in Alba Iulia since ages. Looting the Roman past begun probably even in Roman times and intensified after Aurelian’s withdrawal and became a systematic habit after the 9-10th century, when the area became again a flourishing urban center. Since than, Roman stones of Apulum are destroyed, moved and collected by enthusiastic, curious – or sometimes – ignorant people. The first archaeologist of the city, A. Cserni was complaining a century ago on the intensification of looting the archaeological heritage of the *Colonia Aurelia Apulensis* in the Partoș quarter¹. Since than, the territory of one of the biggest urban settlements of the Danubian provinces practically disappeared, despite of the legal protection and existent laws on archaeological heritage².

The *Municipium Septimium Apulense* was severely damaged already in the Mediaeval times, as the first maps show, the direction of urbanization and urban expansion followed the territory of the Roman military settlement³. The construction of the Vauban fortress and the major urban modifications of the 18-19th century destroyed almost perfectly the *Municipium Septimium Apulense*. However, a small part of it, the road of the sanctuaries in the area of the B-dul Încoronării (B-dul 1 Decembrie 1918) and the Palace of the Governor (*praetorium consularis*) was partially intact even in the beginning of the 20th

---

¹ Cserni 1912. On the systematic destruction of the archaeological heritage in Alba Iulia see also: Bogdan-Cătănciu 2002, p. 13-26; Ciută 2013; Ciută 2014.

² Borș 2014.

³ On the extension of the *Municipium*, see: Ota 2012; Szabó 2015a.

century. This could be saved if local and national authorities of that time and in the Communist period would realize the extreme importance of these monuments. The intensive urbanisation of the Maieri and Carolina quarter between 1920 and 1970 destroyed numerous important archaeological sites, among them, many possible sanctuaries and domestic households of the *Municipium Septimium Apulense*. The last remains and artifacts of the Dealul Furcilor necropolis was also severely affected in this period and it continues till today.

In these conditions it is not surprising, that the houses and gardens built in the above mentioned period are decorated with Roman stone monuments. Making “fieldwork in Apulum” practically means, to visit all the households and gardens of the city and speaking with local people, one can find a great variety of monuments and oral witness of short and “amateur” excavations. The provenience and exact context of these artifacts cannot be determined, which makes it difficult to give any historical or topographic interpretation and addition to the poorly known history of the Roman settlements, their expansion and limits. Even in these conditions however, it is very important to enlist all the Roman monuments which are now in a private context urging a project, which would inventory and publish all the artifacts which remained from Apulum.

The few monuments listed here need a more careful and proper examination, taking their dimensions, detailed photographic documentation and museal inventory. This list aims to serve only as a starting point of a further, more detailed investigation hopefully in collaboration with the local authorities and inhabitants.

Repertory of the monuments in private contexts from Alba Iulia

1. Head and torso of Cautes

The monuments were attested in 2014 by the author of these lines in the Vauban fort, at Str. Păcii nr. 2. The torso (**fig. 1**) is on the wall of one the private houses of the Catholic Seminar, while the head of the monument (**fig. 2**) is in a basement in another building belonging to the same institution. The provenience of the monument is unknown, however it could belong to one of the several Mithraic sanctuaries of the *Municipium Septimium Apulense*. See also: Szabó 2015b.

2. Column fragment and rectangular stone block

Several stone monuments were attested in the Vauban fort, at the Str. Păcii nr. 5. in the garden (**fig. 3**). The large sized column is partially preserved.

A rectangular stone block was also attested, with two other, possibly Mediaeval architectural elements. It is not sure, if the two monuments are from the Roman times, however the carvings on the column make it plausible.

3. Column base and further architectural elements

In July 2014 numerous Roman monuments were attested by András Szabó⁴ at Str. Doinei nr. 2. The large sized column base is rudimentary carved and severely damaged, although traces of inscription can be identified on the monument (**fig. 4**). The column itself is fragmentarily preserved, only the base and a small corner of the inferior part are visible. The monument stands on at least three smaller stones, one of them being identified as an altar or statue base fragment, on which traces of the *corona* are visible (**fig. 5**). In the backyard of the garden four other stone monuments are visible: a partially preserved column, a separate column base, a rectangular stone block and a stone monument with irregular form, both of them serving probably as architectural/building material (**fig. 6**). For establishing the provenience of the monuments, further investigations will need to be done. In this area, several Roman inscriptions and monuments were found already by A. Cserni (see Piso 2001, pl. III, nr. 3, 51, 59, 62) which could indicate the existence of the *canabae/Municipium Septimium Apulense* also in this area. See also: Ota 2012, p. 215.

4. Sarcophagus

The monument was attested at the Str. Iașilor. The functionality of the stone monument is not yet established, however it's form suggests that it is a small sized, child sarcophagus (**fig. 7**). The area is close to the *praetorium consularis* and to the Str. Viilor (Majorszölőstelep) where several funerary monuments were attested.

5. Construction blocks

Four, large sized, rectangular stone monuments were attested at the B-dul Încoronării 75 (**fig. 8-9**). The owner of the property mentioned, that during the construction of the house, her father discovered "large walls which seems to never end". On the same street several votive monuments and sanctuaries were attested, which could indicate, that this area served as the road of the sanctuaries *extra- muros* of the Roman fort, in the vicinity of the cemeteries attested on the Platoul Romanilor and on the Dealul Furcilor. See also: Szabó 2015c.

---

⁴ I express my greatest gratitude for his help to find and identify the monuments.

6. Column fragment

Partially preserved, small sized column fragment was attested at the B-dul Încoronării 24 (**fig. 10**). The corona is not decorated. The area is close to B-dul Încoronării 42, where several votive inscriptions were found in the 1970's.

7. Column fragment

Large sized *corona* of a column was attested at the Str. Reg. V Vânători nr. 9, in the territory of the *Colonia Aurelia Apulensis* (**fig. 11**). On the road several other Roman monuments can be attested (same street, nr. 17). The area is only 70 m from the Str. Gemenilor, nr. 13, where numerous votive monuments were attested in 1934 in the garden of Gligor Sas. Roman domestic houses were attested in the area, which consisted the center of the *Colonia*.

This short list of the recently attested Roman monuments in private households urge the necessity of a systematic research and project, which will focus on cataloguing all the Roman monuments and wondering stones in Alba Iulia. The collaboration and communication of local authorities and institutions with the great public, is also essential to emphasize and popularize the rich history of the modern city, where the Roman past and lived presence is still not enough stressed.

ROMANII ÎN GRĂDINI. NOTE DESPRE CÂTEVA MONUMENTE DE PIATRĂ RECENT IDENTIFICATE LA ALBA IULIA

ABSTRACT

În articolul de față autorul prezintă câteva piese romane recent observate în grădini și proprietăți private din Alba Iulia (Gyulafehérvár, Karlsburg). Deși contextul arheologic al acestor piese nu este cunoscut și interpretarea acestora necesită un oarecare scepticism, ele sunt importante pentru a marca principalele probleme ale arheologiei urbane din Alba Iulia.

EXPLANATION OF FIGURES

Fig. 1. Torso of Cautes (photos by the author).

Fig. 2. Head of Cautes.

Fig. 3. Stone monuments at str. Păcii nr. 5. (on the right, the column fragment).

Fig. 4. Column base with traces of an inscription.

Fig. 5. Altar or statue base fragment.

Fig. 6. A fragmentary column, a column base, a rectangular stone block and a stone monument.

Fig. 7. A possible sarcophagus at Iașilor Str.

Fig. 8. Construction block.

Fig. 9. Construction blocks.

Fig. 10. Possibly a roman column.

Fig. 11. Large sized column fragment from the *Colonia Aurelia Apulensis*.

Bibliography:

Bogdan Cătănicu 2002

- Bogdan-Cătănicu, I., „Colonia Aurelia Apulum. Imagine a oraşului roman din Dacia (ignorată de urbaniştii moderni)”, *Historia Urbana*, 10/1-2, 2002, p. 13-26.

Borş 2014

- C. Borş, *Protejarea patrimoniului arheologic din România*, Cluj-Napoca, 2014.

Ciută 2013

- M. Ciută, „Recovering the past. The case of Hercules Apulensis”, *Acta Terrae Septemcastrensis*, 12, 2013, p. 65-84.

Ciută 2014

- M. Ciută, „Istoria pierdută – istoria recuperată. Cazul Hercules 2013”, *Apulum*, 51, 2014, p. 471-489.

Cserni 1912

- A. Cserni, „Jelentés a Colonia Aurelia Apulensis területén 1911-12 – ben végzett ásátásokról”, *Múzeumi és Könyvtári Értesítő*, nr. 2-3, 1912, p. 106-114.

Ota 2012

- R. Ota, *De la canabele legiunii a XIII-a Gemina la Municipium Septimium Apulense*, Alba Iulia, 2012.

Piso 2001

- I. Piso, *Inscriptiones Daciae Romanae III/5*, Vol. I –II, Paris, 2001.

Szabó 2015a

- Cs. Szabó, „Mapping Apulum: reconstructing a Roman city”, A. Dobos, Zs. Molnár, Sz. Pánczél (eds.), *Festschrift Bajusz István*, Cluj, 2015 (in press).

Szabó 2015b

- Cs. Szabó, „Notes a new Cautes statue from Apulum”, *Archäologische Korrespondenzblatt*, 45/2, 2015, p. 237-247.

Szabó 2015c

- Cs. Szabó, „Placing the gods. Sanctuaries and sacralized spaces in the settlements of Apulum”, *Revista Doctoranzilor*, 2, 2015 (in press).

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

Fig. 8.

Fig. 9.

Fig. 10.

Fig. 11.